

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 21 квітня 2020 року)

Суми
2020

МУРАЧ Д. В.
студент ННІ права СумДУ
(наук. керівник: д.ю.н., проф. В. В. Сухонос)

Радянська архітектурна інженерія 1920-х років: філософсько-правовий аспект

Зі своїм остаточним становленням комуністична партія намагалася запровадити концепцію комунізму як нову форму організації суспільства. Запровадження комунізму в життя людей здійснювалося різними методами. Ще тоді ідеологи комунізму знали, що зміни в суспільстві починаються з кожного громадянина. Зміну звиклої моделі життя радянської людини реалізовували за допомогою архітектурної інженерії.

Справа в тому, що архітектура – це не тільки мистецтво створення фізичних об'єктів, але і спосіб матеріального втілення уявлень про світоустрій, норм та ідеалів способу життя. Більше того, архітектура – ефективний інструмент формування способу життя відповідно до ідеалів часу [1].

Лев Троцький в 1923 році заявляв, що нова влада формує «людину нашої епохи, яка повинна боротися за створення умов, з яких виросте гармонійний громадянин комуні». Повторювалася ця ідея і в самих різних приписах і документах того часу. Наприклад, в посібнику для інструкторів дитячого руху «Юний піонер» 1924 року випуску було зазначено: «Наше головне завдання – підготувати не для життя в комуністичному суспільстві, а для боротьби за комунізм» [2].

Володимир Ленін висловлювався з приводу цього, що дорослі люди не зможуть «побачити» комунізм через те, що їх вже не можна перевиховати [2]. Таким чином, почався курс на розбудову нових умов життя для майбутніх поколінь. При

цьому, наголошувалося на тому, що саме умови та спосіб життя є ключовим елементом для створення «нового покоління».

Архітектура, як і будь-який вид мистецтва є відображенням рівня розвитку соціуму. В архітектурі проявляється технологічний, духовний, економічний і політичний розвиток суспільства. Однак, архітектура виступає в ролі відображення дійсності, а так само й може виступати в якості інструменту для формування майбутньої політичної парадигми в суспільстві, чим і стали будинки комуни [3].

Ідея соціалістів-утопістів про створення «людини нового типу» привела їх, і перш за все Фур'є, до створення концепції «фаланстера» – нової форми житла, де люди змогли б привчитися до колективізму. В основу фаланстера покладена ідея продуктивною і споживною асоціації. Всі види роботи тут будуть розподілені між «пристрасними серіями»: кожен самостійно обирає чим він буде зайатися. Результати праці всіх членів фаланги будуть збиратися в її загальні сховища, і звідси вони можуть отримувати все необхідне їм для повноцінного існування та самореалізації. При цьому, в фаланзі зберігаються приватна власність і нерівність станів. Діяльність кожного буде оплачуватися за кількістю витраченої праці. Загальний дохід фаланги буде поділятися на дванадцять частин, з яких чотири припадуть на частку капіталу, п'ять – праці, три – таланту, теоретичних і практичних знань [3].

Акцентуємо увагу на тому, що для більш правильної оцінки всі роботи будуть розподілені за ступенем привабливості, за ступенем складності і корисності, і в залежності від цих параметрів буде видаватися оплата. Тільки в розподілі продуктів, отриманих фалангою, Фур'є не допускав індивідуальної свободи: в усьому іншому вона є верховним принципом [4].

Але головним «матеріалом» нового суспільства вважалася молодь. Для студентів та дітей створювалися

спеціальні заклади: студентські гуртожитки-комуни та клуби, дитячо-юнацькі політичні організації (форпости) [4, 5].

Якщо дітей не потрібно було «перевиховувати», то зі старшим поколінням доводилося запроваджувати більш жорсткі методи. Так, функціональна схема гуртожитку-комуни була орієнтована на створення жорсткого розпорядку дня мешканців: вранці студент прокидається в двомісній спальній кабіні, яка вміщає тільки ліжка і табуретки (всього таких кабін було 1008) - і прямує в санітарний корпус, де проходить як по конвеєру послідовно душові, приміщення для зарядки, роздягальні. З санітарного корпусу учень по сходах або пандусу спускається в низький суспільний корпус і входить до їдальні, після чого відправляється в інститут або ж в інші приміщення корпусу. Увечері студент повертається в спальний корпус, де залишає речі в гардеробній і в нижній білизні проходить в спальну кабінку. Протягом ночі спальна кабінка вентилується із застосуванням озонування повітря, «не виключена можливість усиплюючих добавок» [6]

Гуртожитки-комуни створювалися як при різних підприємствах і навчальних закладах, так і стихійно - самими молодими людьми, натхненними ідеями усупільнення побуту. У багатьох випадках, особливо в комунах робітничої молоді, що створювалися на ленінградських фабриках і заводах, побут усупільнюється повністю, що створювало принципово нову модель організації суспільства – комуністичну.

Партійні діячі цілком підтримували молодіжний коммунарський запал, вважаючи, що комуна, як писала Н. К. Крупської, – «... це організація на ґрунті усупільнення побуту нових суспільних відносин, нових взаємовідносин між членами комуни, нових ... товариських відносин між чоловіком і жінкою» [7].

Таким чином, архітектурна інженерія комуністів створила нові умови для життя людей. Головним завданням

таких змін було привчити та «перевиховати» людей до колективізму у всьому, що є основою концепції комуністичної моделі організації суспільства.

---

1. Хрусталева М. Светлое будущее: символический потенциал новой жизни дома-коммуны. *Heritage at Risk - Special Edition 2006: The Soviet Heritage and Europe Modernism / ed. by J. Haspel, M. Petzet, A. Zalivako and. Zieseemer. Berlin, 2007. С. 53–54.*

2. Кравченко А. Создание нового советского человека. URL: <https://arzamas.academy/materials/1499>.

3. Русецкая Ю. А., Лещина О. В. Дома коммуны как пример связи архитектуры и политики. НИРС-74: материалы научно-практической конференции студентов и курсантов, Минск, 25 апреля 2018 г. Минск: БНТУ, 2018. С. 523–525.

4. Ярская-Смирнова Е. Советская социальная политика 1920-1930-х годов: идеология и повседневность: сборник статей. Москва: Вариант, 2007. 432 с.

5. Тюска В. Историчний аналіз діяльності студентського клубу. Нова педагогічна думка. № 1. 2014. С. 133–137.

6. Строительство Москвы. Москва. 1929. № 12. 36 с.

7. Измозик В. С., Лебина Н. Б. Петербург советский: «новый человек» в старом пространстве. 1920–1930-е годы. (Социально-архитектурное микроисторическое исследование). Крига. 2010. 233 с.